

Recenzje

Aneta M. Sokół

„Słowo i Myśl. Przegląd Ewangelicki 2.0” 2022, nr 1 (138).

Internetowy periodyk „Słowo i Myśl” zadomowił się na dobre w przestrzeni czytelniczej, z każdym kolejnym numerem poszerzając nasze myślowe horyzonty o nowe tematy, sprawy, zagadnienia, postrzegane w wymiarze współczesnym, jak i historycznym. Taki charakter ma także najnowszy numer SiM – 1/2022, który ukazał się wraz z początkiem września. To numer zatytułowany „Globalnie – lokalnie”, któremu towarzyszy temat przewodni związany z przyszłorocznym szczególnie ważnym wydarzeniem. We wrześniu 2023 roku w Krakowie odbędzie się 13 zgromadzenie ogólne Światowej Federacji Luterńskiej, organizacji skupiającej Kościoły luterńskie z całego świata, zjednoczone we wspólnym działaniu, celach, jak i wspólnej refleksji nad tożsamością konfesji. Temat spotkania Światowej Federacji Luterńskiej (ŚFL) przygotowywanego w podwawelskim grodzie kieruje naszą uwagę ku sprawom globalnym, ale tak jak w każdym numerze SiM-u zebranych wypowiedziom towarzyszy również perspektywa lokalna, zakorzeniona w różnych swojskich miejscach i tradycjach. Teksty zebrane w nowym numerze poprzedza słowo redaktor naczelnej periodyku. Dr hab. prof. UAM Małgorzata Grzywacz podkreśla znaczenie przyszłorocznego luterńskiego spotkania w Krakowie, które na te kilka wrześniowych dni przyciągnie uwagę całej światowej społeczności luterńskiej. Redaktor Naczelna kieruje także naszą uwagę ku drugiej części periodyku ukazującej luterńskie tradycje z różnych regionów kraju, w tym ze Śląska czy Wielkopolski.

Wiodący temat numeru dotyczący Światowej Federacji Luterńskiej zaprezentowany został w trzech kolejnych tekstach. Dr Łukasz Barański w artykule „Od federacji do wspólnoty – 75 lat Światowej Federacji Luterńskiej” przedstawia czytelnikom genezę powstania wspólnoty, która formalnie zawiązała się w szwedzkiej miejscowości Lund w 1947 roku. Autor zwraca przy tym uwagę na wydarzenia oraz procesy, które poprzedziły powstanie ŚFL – przypomniane zostały luterńskie konferencje ekumeniczne organizowane już w latach 20. Ubiegłego wieku (m.in. w Sztokholmie czy Lozannie), omówione zostały także zmiany historyczne, dzięki którym luteranie z różnych krajów zaczęli prowadzić współpracę i wspólnie stawiać czoła nowym problemom, zwłaszcza związanym z ubóstwem i głodem. Podkreślona została rola Kościołów luterńskich z Niemiec, Szwecji oraz Ameryki, które przewodziły na drodze do powstania ŚFL. Jak się okazuje, powołana zaraz po II wojnie światowej federacja, ewoluowała w ciągu kolejnych dziesięcioleci, zachowując poszanowanie autonomii poszczególnych Kościołów i tradycji.

Kolejny artykuł pokazuje obecność kobiet w strukturach Światowej Federacji Luterńskiej na przestrzeni 75 lat jej istnienia. Rzecznik prasowy Kościoła Agnieszka Godfrejów-Tarnogórska zapoznaje nas, w jaki sposób kobiety stały się pełnoprawnymi działaczkami ŚFL, członkiniami gremiów, komisji, a także inicjatorkami programów czy projektów podejmowanych przez luterńską międzynarodową wspólnotę. W artykule możemy prześledzić, jak wyglądała walka kobiet o pełnoprawne uczestnictwo w strukturach ŚFL, jakie były kamienie milowe na tej trudnej drodze – od powołania Biura ds. Kobiet w ŚFL (Helsinki 1963), poprzez zwiększoną obecność kobiet na zgromadzeniach ogólnych, po wszczęcie dyskusji na temat ordynacji kobiet, po dostrzeżenie ich szczególnej roli w Kościele. Autorka przytacza wiele faktów świadczących o tym, że ta aktywność luterńskich kobiet ma na celu także przeciwdziałanie przemocy, wykluczaniu i ich dyskryminacji w wielu krajach. Można dodać, że zapewne ważnym wyrazem równouprawnienia był wybór pierwszej kobiety na sekretarza generalnego ŚFL w 2021 r. Została nią ks. Anne Burghardt z Estonii („Kobiety w Światowej Federacji Luterńskiej”).

Trzeci tekst dotyczący przewodniego zagadnienia to dokument związany w sposób bezpośredni z 13 zgrupowaniem ŚFL w Polsce. Na łamach „Słowa i Myśli” zaprezentowany został oficjalny tekst przygotowany przez Światową Federację Luterancką na tę okazję, przedstawiający idee i założenia, które będą towarzyszyć przyszłorocznym spotkaniom w Krakowie. Hasło pochodzące z listu do Efezjan – „*Jedno ciało, jeden Duch, jedna nadzieja*” (Rozdz. 4,4) – będzie przyświecało i dyskusjom, których będziemy mieli okazję być świadkami w 2023 roku. Jak podkreślono, to słowa szczególnie adekwatne do obecnych potrzeb świata, jego problemów i niedomagań. Na pewno warto zapoznać się z treścią dokumentu ze względu na wagę tego wydarzenia, którego myślą przewodnią będzie jedność, a także misji Kościołów luteranckich we współczesnym świecie („Jedno ciało, jedna nadzieja, jeden duch. Wprowadzenie do Trzynastego Zgrupowania Ogólnego ŚFL”).

Niejako dopełnieniem tematu SFL, w tym temacie kobiet w Kościele jest wywiad przeprowadzony przez Redaktor Naczelny z jedną z pań ordynowanych w Polsce w maju 2022 r. w warszawskim kościele Świętej Trójcy. Swoimi przemyśleniami ten temat dzieli się ks. Małgorzata Rudkowska z parafii ewangelickiej w Radomiu („Od dnia ordynacji częściej chodzę w koloratce” Małgorzata Grzywacz rozmawia z ks. Katarzyną Rudkowską”). Czy ordynacyjna uroczystość zmieniła praktykę codzienną dotychczasowej pani diakon? Jak wyglądały przygotowania do tego wydarzenia? Jak przyjęli ks. Rudkowską radomscy zborownicy? O tym mogą dowiedzieć się zainteresowani czytelnicy.

Dalsza część nowego numeru kieruje naszą uwagę ku tematom lokalnym, ku różnym odcieniom konfesyjnej lokalności i jej przejawom. W ramach stałej rubryki przedstawione zostały dzieje parafii luteranckiej w Lesznie („Ewangelicy w Lesznie”). Leszczyński proboszcz ks. por. Marcin Gabrys prezentuje czytelnikom historię swojej parafii, od jej XVII-wiecznych początków po dzień obecny. Można przypomnieć, że parafię luterancką w Lesznie założyli uciekinierzy ze Śląska, którzy w 1628 roku zorganizowali swoją nową siedzibę pod opieką Leszczyńskich, rodu wspierającego protestantów w Wielkopolsce. Przypomniane zostały kilkunastuletnie osiągnięcia leszczyńskich ewangelików, ich twórczość oraz wkład w rozwój miasta. Duchowny przedstawia również, jak parafia odzyskiwała swoją organizacyjną samodzielność w latach powojennych, a także przybliży dzisiejszy wizerunek niewielkiej luteranckiej wspólnoty na tle miasta.

Następne artykuły dotyczą tradycji konfesyjnych na Śląsku. W towarzystwie wielu refleksji i ciekawostek pisze o Śląsku Romuald Długosz („Cała Polska w cieniu Śląska”). Autor wskazuje na bogactwo tego regionu, jego walory geograficzne, ale także skomplikowane dzieje polityczne; podkreśla zarazem, że największą wartością Śląska jest jego kultura, a właściwie melanz kulturowy, który ukształtował się w dużej mierze dzięki protestantom w przeszłości zamieszkującym wiele miejscowości na Dolnym Śląsku. Na tym tle przypominani zostali pisarze, poeci oraz myśliciele związani z regionem (m.in. Jakob Böhme (1575-1624) czy Gerhardt Hauptmann (1862-1912)). Ich pisarstwo oraz dorobek są świadectwem ewangelickich tradycji tych ziem, a także ich kulturowej świetności współtworzonej przez twórców polskich, jak i niemieckich. W tej swojej podróży po Śląsku zatrzymujemy się na symbolach i miejscach, które przetrwały w pejzażu Dolnego Śląska (m.in. w Karpaczu).

Bardziej współczesny dorobek ewangelików, tym razem ze Śląska Cieszyńskiego, prezentuje dr Aneta Sokół. Mamy okazję poznać dorobek wydawnictwa założonego przez pastorstwo ks. Jana Badurę i dr Jadwigę Annę Badurę, działającego także po zakończeniu ich posługi w Pszczynie (2016). W artykule omówione zostały publikacje wydane przez „Ewangelika Pszczyńskiego”, przedstawieni zostali autorzy wydanych książek, jak też okoliczności publikowania poszczególnych pozycji tytułowych. Może to być na pewno zachętą do zainteresowania się ofertą parafialnego wydawnictwa, publikującego literaturę dotyczącą luteranizmu ziemi pszczyńskiej („O wydawnictwie parafialnym Ewangelik Pszczyński”).

Upamiętniony został także jeden z dawnych cieszyńskich pastorów. Władysława Magiera przedstawia postać ks. Jana Muthmana (1685-1747), proboszcza parafii cieszyńskiej z czasów wznoszenia kościoła Jezusowego, także duchownego zasłużonego dla rozwoju polszczyzny wśród cieszyńskich wiernych. Ks. Muthman ukazany został przede wszystkim jako twórca pierwszej polskiej książki na ziemi cieszyńskiej – „Wierność Bogu i cesarzowi czasu powietrza morowego...” (1716), przypominanej w nawiązaniu do czasu pandemii i trudnych doświadczeń będących jej konsekwencją w ostatnich latach dla nas wszystkich. W jaki sposób cieszyński pastor ustosunkowywał się do „powietrza morowego”? Jakie rady zalecał kilka stuleci wstecz swoim czytelnikom? Poznajemy nie tylko odpowiedzi na te pytania, ale również jego dokonania i twórczość („Ks. Jan Muthman i jego walka z morowym powietrzem”).

„Słowo i Myśl” przybliży zawsze ciekawe karty z protestanckiej przeszłości innych krajów. Tym razem dr Justyna Czekajewska prezentuje sylwetkę Thomasa Browne’a (1605–1682), angielskiego lekarza, pisarza, uczonego, ale przede wszystkim obrońcę tolerancji religijnej w swoich czasach. Poznajemy jego drogę

życiową, w tym dojrzenie myśliciela do opublikowania dzieła o tolerancji (*Religio Medici*), które przysporzyło mu popularności w XVII wiecznej Anglii. Przedstawione zostały wydarzenia, które skłoniły Browne'a do zebrania swoich przemyśleń na temat religii, Boga czy relacji międzywyznaniowych. Można podkreślić, że ówczesna dominacja Kościoła anglikańskiego prowadziła do usuwania innych wyznawców, do stosowania siły i przemocy wobec nich. Omówione zostały nowoczesne jak na swoje czasy poglądy autora „*Religio Medici*”, kontynuowane przez kolejnych myślicieli i filozofów („*Obrona tolerancji religijnej według Thomasa Browne'a (1605–1682)*”).

Kończy numer temat ważny społecznie, jak i indywidualnie, aczkolwiek nie zawsze niedostrzegany czy nieuświadomiany. „Dostępność kultury – obowiązek czy nauka empatii?” – w ostatnim artykule Marta Małkus zapoznaje nas z zasadami, których przestrzegać muszą wszystkie instytucje w swojej działalności, aby zapewniać łatwy dostęp cyfrowy oraz komunikacyjny do swoich ofert, usług oraz innych form aktywności różnym grupom użytkowników, nie tylko ludziom zdrowym, ale także niepełnosprawnym, z różnym stopniem niepełnosprawności czy też wykluczonym społecznie. Jak przekonuje nas autorka, to z jednej strony stosowanie prostych, przejrzystych komunikatów, opisy w języku migowym czy inne alternatywne środki wyrazu ułatwiający dostęp i zrozumienie, ale to także potrzeba uwrażliwienia na drugiego człowieka, jego ograniczenia, być może także kompleksy czy inne niedomagania. Autorka zostawia nas z pytaniem – „*Czy wprowadzanie dostępności będzie obowiązkiem i przymusem prawnym, czy nauką wrażliwości i uważnego życia w zrozumieniu potrzeb innych ludzi?*”

Nowy numer (138 w ciągłej numeracji) SIM można polecić wszystkim, dla których tematyka konfesyjna wydaje się istotna i bliska. To jednocześnie ważne, że na łamach periodyku przedstawione został temat ŚFL, która swoje 13. zgromadzenie ogólne postanowiła zorganizować w polskim mieście, Królewskim Grodzie, w którego murach luteranie pojawili się już w czasach Reformacji, również obecnie posiadając swoją siedzibę przy ul. Grodzkiej w krakowskim kościele św. Marcina. Można dodać, że przygotowania do tego szczególnego wydarzenia już się rozpoczęły, przy zaangażowaniu wielu podmiotów kościelnych, osób oraz parafii. Na pewno warto przy tej okazji pogłębić swoją wiedzę dotyczącą Kościołów luteranckich połączonych wspólną misją w świecie i współpracą na wielu polach wspólnej aktywności. Na przeciwnym biegunie autorzy odsłaniają przed nami różnorodne karty z lokalnej, rodzimej przeszłości, jak i teraźniejszości konfesji. Zaproszeni do współpracy badacze, pasjonaci oraz duchowni zapraszają nas w podróż tropem swoich poszukiwań, naukowych wędrówek i refleksji. Periodyk, jak zwykle, jest bogato ilustrowany, kolorowe zdjęcia towarzyszą poszczególnym artykułom, dodatkowo na samym końcu znajdziemy fotografie z życia parafii w Lesznie. Na końcu zamieszczone zostały także biogramy autorów i autorek numeru 1/2022.

Numer dostępny jest pod adresem:

<https://drive.google.com/file/d/17046y9IQsHYLFvj4FfuqD2zYcosuXtco/view?usp=sharing>.